ԵՒՐՈՊԱ

Լրագիր Քաղաքական

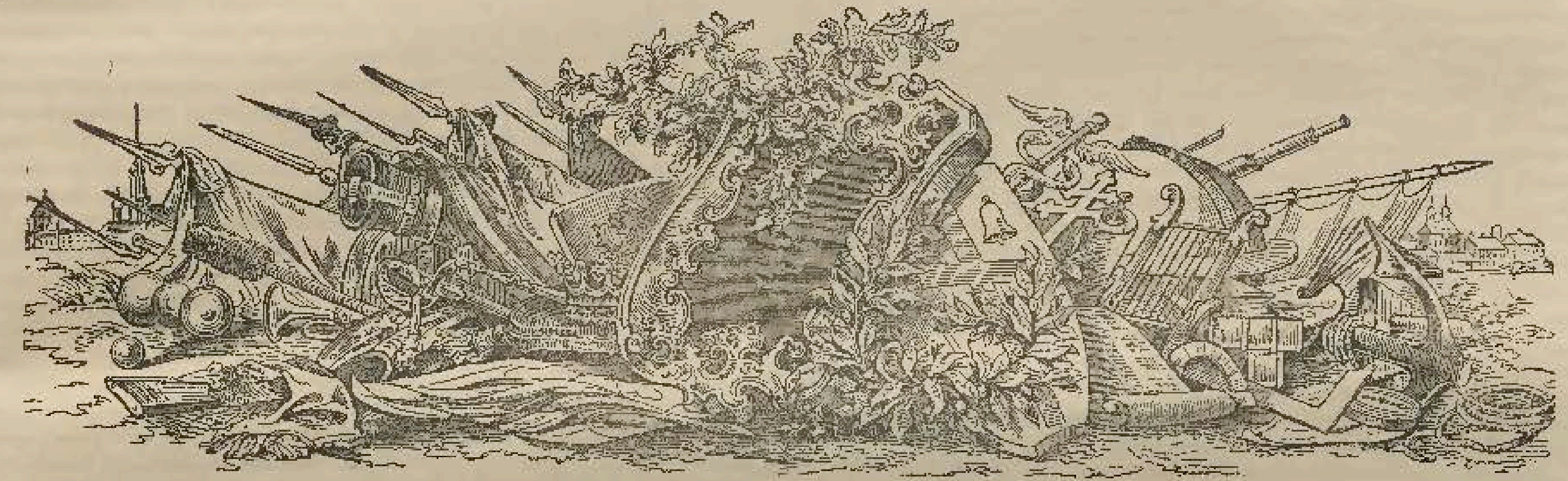

Թիւ 46 — **19 (7) ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ** — **1855**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ. Հեռագրական լուրեր — Փոխման յօդուածին Ս. Պօղոսին Հռոմ եղած Միաբանութեան վրայ խորհրդածութիւններ — Դաշնադրի եւ Փիէմոնթէի փոխանակութիւնը։ — Պատերազմի լուրեր։
ԳԱՂՂԻԱ. Տրամն ու Լեհք։
ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ. Ս. Քահանայապետին խառնակութիւնը։
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ. [illegible]
ԼԵՀԻՆ. Ընդհանուր իշխան Հայաստանի։
ԲՐԻՏԱՆԻԱ. Հարաւ-ամ-Ամերիկեան երկրոյ։
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ. Հանդէսս առ օրագիր 1856 տարեկան գին։

ԱՒՍՏՐԻԱ

Հեռագրական լուր

ՕՍՄԱՆԵԱՆ դեսպանատունէն մեծապատիւ Ալի պէյ երկրորդ թարգմանէն մեկնողութեամբը հետեւեալ հեռագրական լուրը ամսոյս 15ին մեզի տրուեցաւ։

Վառնա, 15 Նոյեմբերի իրիկուան՝ ժամ 3։ Բարձրագոյն Դրան պատուէրին զօրաց պաշտօնեան՝ Վիէննայի, Փարիզի, Լոնտոնի, Պերլինի, Պետրսպուրգի Օսմանեան դեսպաններուն։ — Նոյեմբերի 6ին Հօմէր փաշային զօրքը մինչեւ անակնկալն (Ինկուր) Չոհիմէջ այն առեղջի կողմին տակ Վասատենի Անարդյայ կամ Օնկլրոր (ձուլէ Նեկուր) գետն միայն բանութեամբ անցան, զօրն որ 16000 Ռուսք կը պաշտպանէին։ Ռուսաց պատնէշներուն վրայ սուիններով յարձակեցան եւ ասոնք թէեւ թշնամին յաղթահարեցան կը պաշտպանէր։ Ռուսերն բոլորովին յաղթուեցան եւ փախան, մեր զօրքը խլեցին ասոնց 5 թնդանօթ, 7 պաշարի սայլ, 40է ջայլ դէմի։ Ռուսերը պատերազմի դաշտին վրայ 400էն աւելի մեռեալ թողուցին, որոնց մէջը 2 վերին պաշտօնակալներ եւ 30ի չափ ստորին պաշտօնակալներ կային։ Մեր կորուստը 68 մեռեալներու եւ 220 վիրաւորներու չափ է։ Կոստանդնուպոլիս, 15 Նոյեմբերի։

ՎԻԷՆՆԱ, 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ։

ՄԵՐԻՆ անցեալ օրերէն ծանուցած էինք Աւստրիոյ Ս. Պապին հետ դրած դաշնագրութեան կամ միաբանութեան (Concordato) առաջարկութիւնը եւ երկու կողմէնէ ալ վաւերացուիլը։ Այս օրերս նորէն թէ Հռոմ՝ եւ թէ Վիէննա հրատարակուեցաւ երկու կողմանց դաշնութեամբը, եւ ասիկա բոլոր Եւրոպայի մէջ մեծ ապշեցութիւն բերած է, ու պիտի ըլլայ։ Յայտնի է, որ այս երկու՝ քաղաքական եւ եկեղեցական՝ իշխանութեանց սահմանը զատելու միաբանութիւնը աշխատակցաց աչքին առջեւ, որոնց ամենայն իշխանութիւն առնել է, հակառակ բան մը չէինք ըլլալ. սակայն մեր ներհուն աչքն համբակութիւն տեսանելիքն եւ որոնք կրօնի եւ մարդկային ընկերութեան յառաջացումն հակառակ առաւել բոլոր Եւրոպայի բարեկամութիւն կը համարին։ — Փօխէնե Նեգրիթի լրագիրը, որուն նպատակն ու գիտաւորութիւնը պաշտպանողական է, խորհրդածութիւնները ծանր եւ հոգին անհայրենակալ կ՚ըրեւայ, առանց կը գրէ։

«Մեր (Աւստրիայի) տրամադրութիւնները կարգով՝ մերը չէինք յուսացած մեծութեամբ ուղեցին, մտածելով՝ որ մենք պէտք էինք մեր կառավարութեան առջ նման մէկ գործքին վրայ կանգ առնել կենալ, քան թէ նոյնը փնտռել ուրիշ ազգի մը դարձուածոյ մէջ, մանաւանդ առանձին ան ազգին՝ որուն մէկ խուսափի պատմանք մը աւելի զենք պիտի յօրդորէր քաղաքականութեան իմաստութեան սկզբունքներ ընծայել, քան թէ անկէ ընդունիլ։

Արդարեւ ինքնատաններուդ զօրուն պայմանութեան մէջ քաղաքական յառաջադիմութեան շարժման լուսաւորութեան մէջ, զօրաւոր կառավարութիւն մը՝ իր անկախութենէն ու իրաւանց նախանձայոյզ, (ինչպէս Աւստրիան կը համարուի), կարող եղաւ Սուրբ Պապին հետ միաբանութիւն ընել, եւ փոխադարձ երաշխաւորութեամբ համաձայնութեան դաշնութիւնը դնել, որով երկու իշխանութեանց ալ իրենց ճշմարիտ սահմանները նշանակելով, սիրով կը յօդեն ու կը կապեն այն զօրութեանց եւ կամաց ներդաշնակութիւնը՝ որմէ որ քաղաքական ընկերութիւնը ամէն առեն անդորրութեան քաղած է եւ դեռ պիտի քաղէ։

Հոն (Աւստրիա) որմէն գեւ կը հաստատէ այսպիսի դաշնագրութեանց ազնուութիւնը, եւ հոն մէկ դաշնագրութիւն մը կը գրուի, որ քաղաքական անկախութեան ներգործ փիլիսոփաներուն պահանջումները պիտի անմոռն։ Երբեմ տրամադրութիւնները կողոպուտ առնենա կը ունենք թէ ինչպիսի մեծութիւն Փրանկիսկոս Յովսէփ կայսեր խորհուրդներուն մէջ կը տիրէր, եւ չինար արժանաւոր գովեստը ըսելու, որպիսի մեծնիմն արիութեան մը, որով բոլոր այս գործողութիւնները տպաւորուած են։ Հոն ամէն բան, ինչ որ հանրականութիւն կը կրէր, ինչ որ կրնար քաղաքական անկախութեան վնասակար կը մերժուէր, դաշնագրութեան մը հաստատուեցաւ, իբրեւ նոյն քաղաքական անկախութեան հզօրագոյն երաշխաւորութիւն մը։ Հոն ան ամէն բան որ մեր ուժութեան անձնականութեան ջատագով օրէնսդիրներուն աւելորդ կամ չարէ դարձ կ՚երեւար, իբրեւ նոյնին հարկաւոր ընկեր մը հրամայուեցաւ։ Ամենուն հին օրէնսդիրներուն նկատմամբ [illegible] հակառակութեան պաշտպան մը չեղաւ։ Իսր ինքզինքն մէջ ազդութեամբ [illegible], ու անհրեկեղ [illegible] ժամանակին ընութիւնը եւ միտքն գտնելով, տեսաւ թէ մեր է փառքը, եւ ցանց հետեւցնելու։ Տեսաւ, որ հինէն կառուցած [illegible]ներուն վարդապետութեան ամենէն մեծ զօրութիւնը իշխանութեան կամ մահուան գիտաց [illegible] չինք քանդելու եւ ընկել կը դնէր, եւ ինք ուզեց նորէն ամրացնել՝ եկեղեցական իշխանութեան հետ հաստատուն եւ ամբողջական միաբանութեան դաշինքը դնելով, առանց բարեկար ազդեցութիւնը ընդդրկելով, եւ զանիկա ամէն կողմէն յարգութեան նշաններով պատելով, զորոնք որ հոգիները հնաւանդ դարեր իրենց ինքնութեան եւ փառաց նուագութիւն մը բերելով։ Ինք կայսրը տեսաւ, որ ուղղափառութիւնը յանձնն ազգացն [illegible] նպատակ առնուած էր, եւ ամէն տեսակ գործութեանց նշանակ եղած էր, եւ հարկ համարեցաւ թէ ուղղափառութեան եւ թէ անոր ներկայացուցչին ամենայն կարելի մեծարանքն ընծայելով՝ կերպին մէջ մեծութիւն մը տալով, որուն պաշտօնութիւնը ապահովելու առնն անոր ինքնախնութիւնն ու ազդեցութիւնն ալ կ՚ընդարձակէր։ Ինք տեսաւ, որ այսօրուան օրս այն արդէն վարդապետութիւնը, որ եկեղեցին ուրութենէ բաժնել կը ջանայ, իբրեւ հիմնական ընկերութեան պէտքերը համաձայն բան մը ներէն յառաջացնել ուրիշ բան չէր, բայց նէթէ ուղղափառութեան թշնամեաց անուղղակի ձեւը տալ, եւ սովի ընդհանուր ժողովուրդ մաց մէջ կրօնական զգացմանց տկարացնել. այսպէս իրեն պարտքը համարեցաւ ամէն բանի մէջ եկեղեցւոյ հետ երթալ առանց նախանձու եւ առանց մտադրութեան. բարձր կերպին մեծ ձրիութիւն տալու՝ մէկ մը եւ նոյն սկզբանք որ ունէր երկու իշխանութեանց հարկաւոր յառաջադիմութեան մեկնութիւն մէջ դնելով, որպէս զի երկուքն ալ իրենց սահմանին մէջ գործնականապէս իրենց փոխադարձ հանին։

Ասով՝ ուսում, հրահանգ, նախապաշարութիւն, կրօնաւորաց կարգերը, սեղմութիւնները, մինչեւ նաեւ ամուսնութիւնն, որն որ մեր ժամանակի որմի եղաւ, ամէն բան պահուեցաւ կամ նորոգուեցաւ այնպիսի երկրպագութեամբ՝ որ զարմանք կը բերէ։ Չենք գիտեր ինչ պիտի ըսեն մեր քաղաքագէտ մարդիկը, որ այնչափ աշխատեցան պաշտպանելու այն օրէնքներին՝ զորոնք Աւստրիա ինքնակամ փոխն առաւ, որ ուրացան գաղանց զօրութիւնը, որ ըսին թէ ալ ժամանակն անցած է, որ ամէն եկեղեցական իշխանութեան միջամտութենէն, իբրեւ քաղաքական իշխանութեան արհամարհութիւն մը վախ ունեցան, որ օրէնքներ շինեցին իրենց գիրենք կղերին [illegible] իշխանութիւնը, ինչպէս որ մէկը իր թըշնամւոյն կը զգուշանայ, որ մէկ խօսքով սուրբ Գահին ու կղերին հետ անանկ չվարուեցան, ինչպէս կարեւոր բարեկամներին կրնար հետ, այլ անանկ ինչպէս որ պէտք էր նպատակ ունեցող անհամաձայնելի [illegible] մէկ մէկու հետ կը վարուին։ Պիտի ըսեն, թէ կայսեր կառավարութիւնը յետադէմ (reazionario) է, եւ թէ, իր իշխանութեան վրայ կը վախնայ՝ թէ որ կղերին իրեն նեցուկ չունենայ, թէ շատ աժան տուաւ իր անկախութիւնն ու առաջնութիւնը պապութեան համար, եւ թէ յառաջադիմութեան փախէն նորէն խաւարի մէջ մտաւ։

Ես պիտ՚որ ըսեն այն մարդիկը՝ որոնք մէկ օրուան եւ մէկ կողմնակցութեան յաղթանակը փարելու

եւ սէզգամոյ յաղթանակէն վեր կը մնանն։ Այդ յուսով, որ կը պատաւորենք համեմատութիւններ, եւ այսպիսի համեմատութիւններ ընել. բայց մեր համոզման դրութիւնը ճշմարտութեան առջեւը չի կրնար արգիլուած ըլլալ, եւ աւելի կ'ըսենք եւ բուռն ենք Գաղղիայի, Աւստրիայի, Հռոմայի եւ մեզի համար։ Թէ որ ժամանակ մը կար ուր որ Միաբանագիր մը օգտակար եւ հարկաւոր կրնար ըլլալ՝ մեր յուզեալ եւ այնչափ այնչափ տարբեր կարծիքներով բաժանեալ երկրին համար, աս մեր ժամանակն էր։ ([illegible])

Հասկնալ ուրախութ մեծ ուէրութեանց մէկուն այս գործքը շատ ծանրակշիռ բան մըն է, եւ արժանի է որ մեր պաշտօնեաները, մեր բարեկամները, մեր ուէրութեան քաղաքական բարեկամներն աղէկ միտ դնեն։ Ինչպէս մեր կառավարութիւնը՝ այսպէս Աւստրիայի կայսեր կառավարութիւնն ալ ստուգիւ կը սիրէ իր խղճմտութիւնը, իր պատիւն, եւ իր անկախութիւնը, պատ. ամենայնիւ ամենեւին չհաւանիր գործելու. Ինչ որ մերիններն անոնց համաձայն կը համարին ու կը քարոզեն։ Աւստրիական կառավարութիւնը կ'երթայ հին օրէնքները, որոնք տանն մը՝ ան ամէն սկզբունքները պաշտպանելու համար պատրաստ կ'երեւային։ Ուսկից աս տարբերութիւնը։ Այնք ալ աղէկ կազմած չենք անոնք, բայց եթէ ժամանակին եւ իրաց ընութեան վրայ տարբեր դատաստան ընելէն. եւ ասոր համար համաձայնութեան կը կարծենք որ աս Նոր Միաբանագիրը, որն որ Աւստրիայի կայսեր եւ Ս. Աթոռին մէջ հաստատուեցաւ, քաղաքական իշխանութեան մեծագոյն պաշտպանութիւն մը ձեռագոյն զօրութիւն մը պիտի ըլլայ, զորն որ չէն կրնար այն հաշակուած քաժանումներն ընծայել. եւ թէ շատ աւելի հօգնէ ընկերութեան երկու իշխանութեանց փոխարկ եւ սերտ միաբանութիւնը՝ քան առանձնացեալ ազատութիւնը։

Լոնդրոյ թերթերուն մէջ քանի մ'անգամ յիշած ենք Թոսկանայի ու Փիեմոնթէի գժտութիւնը, աս անգամուն նոյն խնդրոյն մէջ գլխաւոր անձին քաղաքի երկրաստրգին վրայ Մոնթէկնեսկոնի Դիկինեայի թղթակցին գրածներն յառաջ կը բերենք։ Թղթակիցը ասանկ կը գրէ. «Գիրնկէք, որ ձեզի բոլորին հակառակ ընթանում մը տամ եւ ձեր ուրիշ թղթակցի մը քանի մը տեղեկութիւններն ուղղեմ։ Եւ ասի կատարեալ անկողմնակալութեամբ պիտ'որ ընեմ։

Պր. Քաղումթիլինեկոանց ձեր թղթակցին իբրեւ քաղաքականութեան մէջ նորեկ մը կը ներկայացէ, որն որ կողմնակցութեան մը չի վերաբերիր, եւ ուրիշ յանցանք մը չունի, բայց եթէ աս, որ Լոմպարտացի փախստական մը զուած է, եւ ասոր համար երբ որ իր Թոսկանայի աքսորուիլն կը մերժուի նէ, աղմուկ, եղանակաւ այնպիսի գործքեր. պատասխանատուութիւնը նոյն կառավարութեան վրայ կը ձգուի, որոնք իրենք չէին։ Ձեր թղթակիցն աս բաները գրած ատեն, ստուգիւ գիտցած պիտ'որ ըլլայ ան ուսուցն, որն որ երկու տարի յառաջ Մոնթէ [illegible] իշխան [illegible] եղած էր եւ [illegible] Ձախաալին վրայ, հեղինակը [illegible] քաղաքի գրուած էր, որն որ անէկ ետեւ դեսպանավարական տարարին մէջ մտաւ։

Այս գրուածքը, որն որ բոլորովին Սարտինիայի սահմ պատուոյն համար գրուած էր՝ բառ առ բառ եւ համաձայն թարգմանութեամբ ասանկ կը վերջանայ։

Խոստովանել ընթերցողը, որն որ աս գործքը կարդալու համբերութիւնը ունեցած է, որ իրեն աս գալու համոզումն ընեմ. Ստոյգ չէ՞ որ, ինչպէս ի սկզբան ըսած եմ, Փիեմոնթէ եւ Լոմպարտիա այնպիսի գիրք մ'ունին՝ որ մեկուսի պէտք է մնան, եւ միայն աշխարհի դէպքերը աս միութիւնը մինչեւ հիմա խափանեցին։

Ստոյգ է որ Սարտինիոյ տանը գործերէ վեր աս բնական ցանկն ունէր, որով իր Իտալիոյ շահուն համար կրնար մեծնալ. թէ որ թերակղզույն վրայ առաջին ուժութիւն ըլլալու ըլլար։ Ստոյգ է, որ իրեն իշխանները Լոմպարտական երկրիս գրաւումն հետ միացընելու բաղձանքն ո՞րչափ որքի ժառանգած եւ աւելի ամէն ատեն մէջ փորձած են։ Վերջապէս ստոյգ չէ՞, որ երբեք ժողովուրդ մը ինքնայօժար դրդմամբ աւելի անկեղծ եւ ժողովրդական բաղձանք մը չէ յայտնած, ինչպէս ան միութեան միայն բաղձանքը՝ զորն որ Լոմպարտիայի եւ Վենետիկի ժողովուրդը շատ տարի յառաջ յայտնած էր։

Ինծի նկատմամբ պատմուած բաներուն պատմութիւնը (Լոմպարտական ու Վենետական յեղափոխութիւնը 1848ին—1849) պէտք որ կը կրցամ թէ այնչափ աւելի կը տեսնեմ՝ որ աս երկու [illegible] միութիւնը, եւ անոնցմով բոլոր Իտալիոյ միութիւնը մեր երկրին բնական պէտք մըն է, եւ ասի Սարտինիոյ տան գործն է, որն որ Իտալիոյ մէջ միակ ազգային [illegible] ցեղն է։

Ինչ որ Աստուած [illegible] օրէնք [illegible] ըլլայ, ան ատեն աս ժողովրդեան բաղձանքը [illegible] Սարտինիոյ իշխանները պիտ'որ ըլլայ։ Դիւզ գուցէ անգամ մ'ալ, — երանի թէ վերջին ըլլար — թշնամին մեր միացած բանակին վրայ [illegible] դրօշակ ծփելը պիտ'որ տեսնէ։ [illegible]

[illegible]

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԼՈՒՐ

Պէտերպուրկի մէջ 3000 հոգի միայն բերդին պաշտպանութեան համար մնացին, իսկ Պալթեն [illegible] 20,000 հոգի [illegible] 15,000 [illegible] մնչէն բոլոր մասին քովը կը կենայ, ուր որ կամուրջ գլուխ մը գրած է։ Այնիմ փաշային Երզրումէն դուրս ելլելուն վրայ լուր մը չկայ, բայց կը գուշակուի՝ որ համար ժողովուած զօրքերն նկատմամբ կ'ըսուի թէ, անոր մէջ թէ Թիֆլիսով, թէ կանոնաւոր եւ թէ պաշիպոզուկ զինուորներ կը գտնուին, որոնք տասնեակ բազմութեն ամենէն լաւագոյն եւ ընտիր մասն են։ Հայաստանի Սեւաստոփոլի հոնուէջագ [illegible] որն որ [illegible] երկրորդ [illegible] զօրաբաժնին հրամանատարն ալ է, որուն հրամանատարը ձեռքերնիս հասած է։ Ռուսաց [illegible] բերդը գնդակահարելու համար թէ ծովու եւ թէ ցամաքի կողմանէ մեծամեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։

Այս աշխաքին ամսոյս 13ին տրուած հեռագրական լուրն ասանկ կ'ըսէ։

Կայսրը Հոկտեմբերի 26ին Նիքոլայեւէն Խրիմ գնաց, որպէս զի իր քաջ զօրացն անձամբ շնորհակալ ըլլայ։ Մենշիքովը կայսրը հոն ամէն բան ամենայն նկատմամբ աղէկ վիճակի մէջ գտնելէն ետքը Նոյեմբերի 12ին Մոսկուայ վրայէն Պետրբուրգ դարձաւ։

Մինչեւ Նոյեմբերի 12 թշնամին դեռ գործողութեան մը ձեռք չէր զարկած։

ԳԱՂՂԻԱ

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ լրագրին Փարիզի թղթակիցներէն մէկը Հոկտեմբերի 27ին այսպէս կը գրէ։ Գաղղիացոց կայսրը, որն որ [illegible] ժամանակ հոգ. տարած էր որ Պր. Տրուէն տը Լիւի ազգաւութեան մէջ եղած հանգիստ ներկայ դառնալ, յառաջուան արտաքին գործոց պաշտօնէին համար նոյն հոգը ցուցուց Պրաքամէթի դքսին ու [illegible] լրագրութեան [illegible] Մենշիկովի կայսրը [illegible] նոյն պաշտօնէին, թէ նախորդներուն եւ Պրիուսիի արքունեաց մէջ եղող մեկրինական յարաբերութիւններն ան ճշմարիտ քաղաքականութեան պատուիրն են, որով նոյն քաղաքական երկու արեւմտեան ակրութեանց մէջ դիրքականութիւնը հաստատած է։ Աւստրիոյ բանակցութիւնները պարզ. հինն թէ նոյնը ըլլալու [illegible] ու թէ այն քաղաքագիտական որուն ուղղուած են։

Իմէկէս եւ հիմա Պր. Տրուէն տը Լիւի ձեռքն իշխանութիւն չունի, սակայն ամենակարեւոր մեծ համարման ու յարգութեան մէջ է ան դեսպաններուն առջեւ՝ որոնց հետ յառաջագոյն գործք ունեցած է։ Օտար դեսպանն օրբ Պարիզ [illegible] բռնած պատուոյն Էմմիլիկէ, Տրուէն տը Լիւին ամփոփումը ասանց ձամբան աղեւորելով բաղձանքի կարգեր կը տեսնուին։ Օտար դեսպաններէն շատերը հրաժարած պաշտօնէին հետ յառաջուան պէս մտերմական յարաբերութեան մէջ են։ Մինչեւ հիմա միայն երկու դեսպանական անձինք Էմմիլիկէ չեկեցան, որոնց մէկն Անգղիայի դեսպանն է։ Ասոր հետու [illegible] պատճառն ան է որ Լորտ Քովլի ամէնէն աւելի եռանդ եղած էր որ յառաջուան արտաքին գործոց պաշտօնեան հրաժարի։ Անգղիայի դեսպանին փոխանորդը Պր. Տրուէն տը Լիւին վրայ մեծ ազդեցութիւն բանեց ըլլալն անկէց աւելի կ'երեւայ, որ ինք միայն անոր համար պաշտօնէն հրաժարեցաւ՝ որովհետեւ Թիւյլրիի արքունիքն երաշխաւորութեան երրորդ խնդրոյն երական գործածութեան նկատմամբ Աւստրիոյ ըրած առաջարկութիւնները մերժեց։

Պայքրդէ ունցանքն ալ Փարիզ հասնելէն ետքը անմիջապէս Էմմիլիկէ այցելութիւն մ'ըրաւ, այսոր ալ դարձեալ հոն գնաց։ Պր. Տրուէն տը Լիւ [illegible] քաղաքագէտ անձ մըն է՝ որուն համար դեռ գործունեայ ասպարէզ մը կը մնայ։ Կրնամ գծել բոլորովին ապահովցընել որ, երբոր աս քաղաքագէտը պաշտօնէէց դուրսէն բաժնուեցաւ՝ կայսրն ինքնագիր նամակ մը գրելով հարցուցեր էր իրեն թէ, նեկ պատահելու ըլլայ որ շուտով կամ ուշ խաղաղութեան բանակցութիւնները նորէն սկսելու ըլլան, կրնա՞յ արդեօք իրեն ծառայութեան վրայ ապահով ըլլալ. անհամբեր ինք զինք իր վեհապետին հրամաններուն պատրաստական ծանուցանելու. ուսկից ամէնէն աղէկ կը տեսնուի թէ ի դիպուածի որ խաղաղութիւն ընել ուզուի՝ Պր. Տրուէն տը Լիւ պատգամաւորի նորէն մեծ պաշտօնի պիտի հասնի։ Կրնամ նոյնպէս ապահովութեամբ աս ալ աւելցնել, որ վերջերնալ քաղաքագիտին արտաքին պաշտօնարանէն ելած բացեն, աս տարուան Մայիսի 8ին, գրած թղթին մէջ յայտուր խօսքն ալ կար. «Հիմա մեկնելով կը տանիմ այս բաղձանքս եւ յոյս, որ ձեր մեծափառութիւնն Աւստրիայի հետ եղած նիզակակցութիւնը միշտ իբրեւ Գաղղիայի արտաքին քաղաքականութեան հիմ պիտ'որ մնայ»։

ՀՌՈՄԱՅ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. Քահանայապետը Պիոս Թ. Նոյեմբերի 3ին կարդինալաց գաղտնի ժողովքին մէջ հետեւեալ խօսակցութիւնն ըրաւ։

«Յարգոյ եղբարք, Մեր ցաւոյն բոլոր հոգին վրայ անցած առաքելական խնամոց եւ Աւստրիայի կայսերական եւ Թագաւորական անն հզօրակ եղբօր ուղղած վրայ ունեցած հայրական սիրոյն համեմատ մեր քահանայապետական կառավարութեան սկզբէն ի վեր ամենայն հնարիւոր եւ փութով կը ջանայինք եւ սաստիկ կը բաղձայինք, որ ան մեծատարած կայսրութեան մէջ ամենասուրբ կրօնի հանգամանքն ու կարգաւորութիւնները կարող ըլլանք հոգալ, հիմա է մեծ ուրախութիւն մեր ջերմեռանդ եւ ամենակարող Աստուծոյ բարեգթութենէն եւ մեր ի Քրիստոս ամենասիրելի որդւոյն Փրանկիսկոս Յովսէփ Աւստրիայի կայսեր բարեպաշտութենէն մեզի շնորհուեցաւ։

Ինչու որ աս երկիւղած մեհապետն իր նախնեաց տէրութեան կառավարութիւնն առնելէն ի վեր, մեր եւ մեր նախորդներուն իրաւացի բաղձանքները պատասխանութեամբ ընելով եւ խմնալով որ ազգաց ճշմարիտ երջանկութիւնը, բարօրութիւնն ու հանդարտութիւնը մեր աստուածային կրօնէն եւ փրկարար վարդապետութենէն կախում ունի, ամէն բանէ աւելի կարեւոր համարեցաւ իր մեծ տէրութեան մէջ եկեղեցւոյ ազատութիւնը նորէն հաստատել եւ պաշտպանել, որն որ իրեն անուան աստուածային պաշտօն եւ բարիներու մեծ ուրախութիւն կու տայ։

Այսպէս ինք գործունեայ յօժարութեամբ եւ որդւոյ մը կատարեալ սիրով ջանքերուն համաձայնեցաւ՝ Մեզի թախանձանք ընելով, որ իրեն հետ միաբանութիւն մ'ընենք՝ որով իր տէրութեան եկեղեցական հանգամանքը կարգաւորուի, եւ

ան ժողովրդոց Հոգեւոր բարիքը մեր առաքելական ճշմարտութեանը աւելի աղուոր երեւնալու կարենայ Հաղորդել: Դուք ձեզմէ կրնաք խնդրել, յարգոյ եղբարք, թէ ինչպէս ներքին ազատութեանը ընդունեցանք, մեծափառ առաքելական կայսեր բարեձեւութը, որն որ ամեն գովեստի արժանի է, եւ Մեր նախորդներուն բաղձանքն ու ջանքերուն Համեմատ գործելով յաղթել կը ցուցնէ, թէ կրնան Հաւատ ինչ եւ աս ամբողջ Աստուծոյ Հոգւոյն բաղցրութեան կը ըղձայ:

Ասոր աւանդ յառաջ գալու բոլոր մեր ջանքն ու մտածմունքն առջի ուղղեցինք որ ամենայն փրկութեան գործը մի գլուխ Հանենք, եւ Ընտանեաց բարերար պաշտպանութեամբը բաղձացեալ միաբանութիւնը աս մէկ ի Վիեննա ամենասրբոյն աթոռին բերինք. ուրեմն առաքելական երկու կողմանէ սուրբ կամաց գործակալներն, այսինքն մեր կողմանէ մեր սիրելի որդին Միքայէլ Վիալէ-Փրելա, սուրբ Հռոմէական Եկեղեցւոյն քահանայ կարդինալը, որն որ մեծափառ առաքելական կայսեր քովը մեր եւ աս Ս. Աթոռին նուիրակն է, եւ զորն որ նորէն Պարոնդի արքեպիսկոպոս անուանեցինք. իսկ մեծափառ կայսեր ու Թագաւորին կողմանէ յարգոյ եղբայրը Յովսէփ Օթմար Վիեննայի արքեպիսկոպոսը:

Ըս միաբանութիւնն որն որ արդէն Մեզմէ եւ նոյն կայսրմէ ու Թագաւորէն Հաստատուած է որպէս Մեր առաքելական, սիրով դաշինք բաս պատճառի Հանդիսութեամբ Հաստատեցինք, ձեզի ծանուցանելով նկատել Միաբան ասենք:

Իսկ Հիմա աս ձեր երեւելի ժողովքիս մէջ չենք կրնար յայտնի եւ Համարձակ չՀաղորդել ձեզի այս Մեր մեծ ուրախութիւնը, զորն որ աս բարերարութեան վրայ կը զգանք, որովհետեւ կարող եղանք Հաստատել այն բանն, որն որ ամենէն կարեւորն է, ու ընդարձակ սէրութեամբ մէջ թէ կայծաւ զինքն եկեղեցւոյ եւ աս սուրբ Աթոռին պատիւն, իշխանութիւնը, փարթամութիւնն ու իրաւունքները պաՀպանելու, եւ թէ ան ազգաց Հոգեւոր բարին սիրել որ աւելի զարգացնելու եւ յառաջ տանելու Համար:

Ասկէց ետեւ սրբազան քաՀանայապետը միաբանութեան բովանդակութիւն աւելին կը դնէ եւ Հետեւեալ խօսքերով կը վերջացնէ [1]:

Ասկէ ետ աս նոր գործոյ գլխաւոր կէտերը, զորս Համառօտիւ ձեզի, յարգոյ եղբարք, Հաղորդեցինք. ասով մեր ներքին ջերմեռանդութիւնն Աստուծոյ Հօր եւ ամեն մխիթարութեան Աստուծոյ կը մատուցանենք, որ մեր ամենասիրելի որդւոյն Փրանկիսկոս Յովսէփ Առաքելական կայսեր միտքն, զորն եւ լուսաւորեալ սիրտ մի տուեր է. նոյն ամենակարող Տէրոջն իր ամենասուրբ Աստուածածնին, որն որ սիրելիական մեծարանքներով ամեն տեղ պաՀուած է, ինչպէս նաեւ բոլոր եպիսկոպոսներուն արգելքները որոնց մէջ եւ նոյն ուրախութեամբ ընդունեցին, մեր Հայրագոյն բերկրինք որ եկեղեցւոյ սուրբն մեջէն ամեն տեղ իրենց ծառայոց բոլորանոյն ժողովրդեան մեծապէս ջերմ ջերմեռանդ Համար:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԵԾԻՆ ՊԵՏՐՈՍԻ ՎԱՐՔԸ

Թ.

Ըսինք պատճառ չէր որ Պետրոսի սիրելի մայրը իրեն ազդեցութիւններ կ'ընէր, որ այնչափ շուտ իր նորոգութեանցը ձեռք զարնէ. ասոր Պետրոս մարդկային ապագայ կեանքն ու ընելու նորոգութեանց շատ աւելի մէկ փոխելու վրայ էր: Ամաւեկերենց իրենց ռազմական իրաւունքներովը ու Հնդկեր յանդգնութիւններովը, մինչեւ Հիմակ Պետրոսին յառաջագին աւելի աՀագին ժողվեր էին: Պետրոս ասոնց զօրութիւնը որ շատ անգամ նոյն իսկ իրեն փառաւոր եղաւ, կոտրելու Համար, զինքը երկրին ներքին կողմերը ցրուած ու զանազան գունդերու մէջ բաժնած էր: Ասկայն իրենք սեռնելով ու անգիտութիւնն ու զօրութիւնն կորսնցուցին, ու իրենց Հայրենիքէն ու ընտանիքներէն բաժնուած Համարակ պզտի մը պէս կը տրտմէին մեծ

[1] Այս միաբանութեան ... Հետեւեալ թերթերուն մէջ մէկ ալ կը Հրատարակենք:

ցաւոց ու Հոգոց մէջ էին: [illegible] (Verste) [illegible] 20,000 [illegible] 46 [illegible] 4000ին [illegible] 30ին [illegible] զաւաներով կը տանջուէին, ուրիշ կողմ միլիայ մէթէ մարդիկ ծեծելու սաստ արտաքսել ձգելով կը կոչէին, ու աս զուարձալի տեղերը ՀարՀուրեի ամբոխարարներ դարձած էին: Քննութեան աս յայտնեցաւ որ, միաբերնին Մոսկուա երթալ է եղեր, որպէս զի Հոն բոլոր Պետրոսի կողմնակիցներն ու ի մասնաւորի օտարականները մեռցնեն ու Սոփիայի իշխանակալութեանը Հեքիմ Զորբերին գահ Հանեն: 165 Հոգի սպաննուեցան ու մնացածները ինչպէս նաեւ իրենց գլխաւորը՝ Պետրոսի տասապահութեանը ինկան:

Պետրոս Օգոստոսի 25ին իր տէրութեան մայրաքաղաքն Հասաւ, ուր որ ամեն մարդ ալ Հոգու մէջ կը սպասէր թէ եղած բաները Պետրոս ինչպէս պիտի առնէ ու ինչպէս յանցաւորներուն ինչ պիտի ընէ: Ասկայն Պետրոս աշխի մարդն էր, մանաւանդ թէ քիչ մ'ալ աշխինէն աւելի. իր յափազանց զուարթմտութիւնն աս երիտասարդ էր, որովհետեւ աս Համերդութեամբ իր երջանկութիւնն ալ նոր նոր գաղափարներով առած էր: Իր բարեկամներուն վրայ ունեցած սէրը աս Հեռաւորութեան ատեն աւելի եւս մեծցած, ու իր Հին, ծիծաղական ու անզգածներ բաները քիչ քիչ Համբը փչելու աստիճանի Հասած էր: Ըս բաւականութը քիչ մ'ետքը փորձով ալ կը տեսնենք: Մանրամասն բարեկամները մեծ սիրով ընդունելութեան գացին: Ներկայն մեծաւորները գէմ պատերազմ Հրամայեցին, ու արքունի ծաղրածուին Հրաման տրուեցաւ որ ձողակապ սեղանի ատեն իր ամէնքին պատիւը ողջունէ:

Պետրոս Հոս գտնուելէն ետքը արդէն շատ ժամանակ անցած էր, երբոր Ամաւեկերենց ըմբոստութեան քննութիւնը նորէն սկսաւ: Իրք կ'ուզէր որ ամեն բան Հիմնովին քննուի ու խնդրուի որ արդեօք Սոփիան ալ ասոր մասնակից էր, ու թէ բան իրենց փոխանակն ինչ էր: Աս քննութիւնը պէտք էր որ Հեռաւոր գունդերու մէջ ալ ըլլար: Պետրոսին բարկութիւնը դեռ իջած չէր, նեղյինդրանութեամբ մը կը տեսնէր որ Նարիշքինեան որոնց փառաւորութիւնները ալ աւելի առած էր, դեռ որ չափ փախ է Ռուսաստան. զանազանի ցաւերով կը ձգէր որ աս ապստամբութիւններն իրեն մեծ աղետ եղան: Համագործութեան ամեն մեծ բաներ պէտք էր որ կատարէր. պէտք էր որ բոլոր իր Հակառակորդները մեռնէին, կամաւորութեամբ կը սպասէր որ բոլոր ձեռքերնին զէնքով բռնողները ընդունելու ալ որ խոստովանին. Պետրոսին մեր բարկութեան Համար Առաւօտեան պատերը ձեռքն առած Զարին աւելի եղաւ, ու յանցաւորներուն Համար ներողութիւն կը խնդրէր: "Ըս պատկերն ինչ է, ըսաւ Զարը, ես քեզմէ աւելի կը պատուեմ սուրբ Մայրը, բայց իմ պաշտպանս ալ կը ճանչնամ ու Ըստուծոյ ինծի տուած պաշտօնը գիտեմ, որով պէտք է որ ժողովուրդս պաշտպանեմ ու ապստամբները պատժեմ,,: Հակառակելի ակքէն մինչեւ վերջը Մոսկուա ու անոր շրջակայքը պատերազմի դաշտ ու սպանդանոց դարձան, ուր արեան Հեղեղներ կը վազէին: Ապստամբներէ վաթսունքը, քանի պատերազմը Ամաւեկերենց ամենն ալ 18 տարեկանէն վեր սպաննուեցան. որը 200 Հոգին աւելի կը սպաննէին: Միայն 500 Հոգի խաղաղաւ գորշենով Սիպիրիա աքսորուեցան: — Անողորմ Պետրոս նոյն իսկ անձամբ իր Սոփիա քրոջմէն, որն որ այսչափ արեան պատճառն էր, վրէժ կ'առնէր, եթէ Լոփա մեծ աշխատութեամբ Պետրոսին Հոգին չՀանդարտեցնէր նէ: Սոփիային պատիժն ալ ան եղաւ որ իր վանքին մէջ առնուած բնակութեան առջեւ 30 կախաղան կանգնուեցաւ' ասոնք որ 230 Ամաւեկերենց կախուեցաւ, որոնցմէ ամէնը պատուհանին առնակ մօտ էր, որ Սոփիային կառավարութիւնը նորէն ձեռք առնելու Համար տրուած աղերսագիրը կրնար կարդացուիլ: Ըս արիւնալից գործքն ու պատմուած յանցանքները քարեզէն սիւներու վրայ քանդակուեցան: — Նաեւ Եւդոքիա Լոփուխինա, Պետրոսի ամուսինն ու անոր որդին Զարին բարկութեանը Հանդիպեցան ու վանք մը աքսորուեցան: Ըսոնց յանցանքն ալ իրեն նորոգութեանց դէմ ունեցած Հակակրութիւնն ու կասկածոտ մարդկներու Հետ ունեցած բարեկամութիւնն եղած կ'երեւայ:

Զարին արիւնը տաքցած էր ու այլեւայլութեամբ մը ետքը դեռ շարժման մէջ եղող ծովու մը պէս, զեռ իր սիրտն ալ շարժման մէջ էր, աչքերը շանթի պէս կը փայլէին ու պզտի պատճառ մ'ալ բաւական էր զինքը նորէն գրգռելու: Պետրոս անգամ մը սեղան տուաւ, ու խօսքի մէջ պատմեց թէ Լեհ Թագաւորի մը բռնած Հաստաբազուկ կտոր մը ցանկերով կոնակի կողմէն եղեր է ու աստ վրայ փիրուզներ 9 օր տարեր է: Դանիայի դեսպանին անՀաւատալի բան մ'երեւցաւ. սակայն Զարը ներողութեամբ մը Լեհ Թագաւորը կոնշէ, որպէս զի բանին միայն եղող Հաւատալի Հինակ, բայց Զարը Դանիացւոյն, չէ նէ Լեհաց Թագաւորին գլխոր պատմածը Հաստատէ,,: Ասկէ ետքը զանազան տէրութեանց տասւելութեանցը ու պակասութեանցը վրայ խօսք բացուեցաւ: Դեսպանը ռուսական պետութեան վրայ այնչափ գովեստ չխօսելուն Համար, Զարը տաքութեամբ մ'ըսաւ: "Աղէկ բնէ որ իմ Հպատակներուս չես,,: Ասկայն միայն աս խօսքով գոՀ չեղաւ ու փոքր մ'ալ մ'ալ տանելու մասեր իրենց իր բնակութեան ու զուարճութեան մէջ կամաւ մը զօրաւոր ապտակ մը Հանեց երեսին: — Զարն իր նորոգութեանցը պաշտպանելով կ'ուզէր աս ամբողջութիւնները մտքէն ջրուել: Վորոնէժ գնաց ու Ազովնա բռածին պէս աշխատելու սկսաւ, ասկէ ետքը Ազով գնաց, բայց Հոս չՀանդարտեցաւ աւելի եւս կատղեցաւ, ինչու որ ամրոցներն իր ուզածին պէս եղած չէին, պաշտօնակալ ծառայական զինուորներով Մոսկուա խաւրուեցան: Ասկէ նորէն ետ դարձաւ. Հեռաւոր Ամաւեկերենց մէջ եղած քննութիւնները զինքը Հանդարտ չէին թողուր, պէտք էր որ ինքն ալ քննութեանց ներկայ գտնուէր: Խեղճերուն խնդրած որ ինչ որ ըլլալու բան փախճանելին մահ է. շատերն իրենց յանցանքը խոստովանեցան, ու շատերն ալ մեռնելու ատեն կը պաղատին թէ ամեն յանցանքէ ազատ ու անմեղ են, որոնց առջեւ պատասխան կու տայ Պետրոս, "Մեռէք Թշնամեան, թէ որ անմեղ եք նէ արդէն վրաս մեղաւ,,, ու շատ անգամ դաՀճին ձեռքէն սուրն առնելով անձամբ գլուխը կը կտրէր: Ըս եղանակաւ Պետրոս Ամաւեկերենց բնիկ ու բոլորովին վերցուց, անանկ որ 1705ին ամենեւին Ամաւեկերենց մը մնացած չէր: Պետրոսի աս խստութիւնը թէպէտ արդարեւ կարգի բան էր, սակայն իր Հաւատարիմ Հպատակաց ցուցած առատաձեռնութիւնն ալ շատ մեծ էր: Զատոնք վարձատրելու Համար Ս. Անդրէասի առաքելոց կարգի նշանն Հաստատեց, որով նախ Ադմիրալ Կոլովին ու ետքէն Ազովի Ծանկոյ ու Թաթարաց պատերազմներուն մէջ երեւելի եղող զօրավարները վարձատրեց:

Ըս գործքերէն ետքը Պետրոս իր բոլոր մտադրութիւնը ազգաց վրայ դարձուց. պէտք էր որ ազգաց մէջ մեծ փոփոխութիւն ու կարգ մտնէր, պէտք էր որ բոլոր ազգը մէկ մարմին ըլլար ու մէկ կամաց Հնազանդէր: 1699ին զօրավարներն աս պլատոնութեան տեղը տէրութեան պաշտօնեայ երիտասարդ եղան, սակայն ծախքերը Համար ուրիշ օգնութեանց կարօտութիւն կար: Աս պատճառաւ ճարտարապետութեան ու երկրագործութեան վրայ մեծ մտադրութիւն ընելու սկսաւ: Զէ թէ միայն նոր

կօրաժողովի մը, այլ նաեւ նոր նաւատորմիղ մը գալիքը համար շատ դրամ պէտք էր։ Չարդանա- տորինենի Վորոնեժ գնալով իր խոստումը կատարեց. Ան յանկարծ իր արքունիքը ծանր ծախսերով ու պարտքերով լեցուց, իր կենաց տարիները մեծ մասամբ ... [illegible] միջոցին մէջ եւ մեծ ցաւ պատճառեց։

Կոստան որ գիրքին ... [illegible] ... Պետրոսին պաշտօնակից էր, Պետրոսին պատճառաւ ... [illegible] ... Չէրքեզ կոստան իր Հիւանդութեան ... [illegible] ... — Նոյն տարին (1699) ... [illegible] ... Լեհաստանի ալ ... [illegible] ... Պետրոսին ... [illegible] ... 43 տարեկան ... [illegible] ...

Իր մտքը որքան որ ... [illegible] ... Լեհաստանի ... [illegible] ... — Լեհաստան Մեծն Պետրոսի ... [illegible] ...

ԼԵԶՈՒՆ

Ընտանեկան իշխան Հայաստանի։

Եօ խօսելով իշխանին վրայ ... [illegible] ... 1847ին Լեհաստանի մէջ Սամառանդ քաղաքէն Ցոլենի Ցովհաննիսեան անունով մէկը ծածուկ նամակներով փնտռելու եկած էին տափկաններ, որք երբեմն Հիմնել ուր խաբեբայքին խօսքը եղաւ, վասն կապած եղաւ որ գողէ նոյն փնտռուածն ըլլալ ասիկա։ Ա՛ն կասկածը հեռանալով կերպով հաստատուեցաւ։ Հիմայ Պէրլինի մէջ բնակող ծեր ու պատուաւոր Հայաստանցի պաշտօնակալ մը, որն որ շատ տարիներ ճանչ կեցած է, կը վկայէ թէ ինք Ցովհաննեսեանին (Լեւոնեանի) ընտանիքը շատ աղէկ կը ճանչնայ, եւ մանաւանդ վերջինիս տափկանութեան նամակներուն մէջ միշտուած անոր հայրը Ցովհաննէս նաւապետ եւ մայրը, որուն ցեղական մականունն է Հերլիկ։

Ա՛ս պաշտօնակալը կը ծանուցանէ որ Ցովհաննէս-

սեան ընտանեաց մէջ շատ սովոր խօսք կը լլար որ իրենք Հայաստանէն սերած են. ասկէ զատ. կ'ըմբռնուէր որ ինչպէս Հինեկ բանակ մէջ զանուող խոսքերան Հայաստանի իշխան անուանը մէջնեցին եղեր, խորհուրդը՝ ունեցեր է։ Բայց իր ընտանիքը Հրեայ էր, ինչպէս որ յառաջագոյն կարծուեցաւ։ Ծննդեան թղթերովը խնդացեցան, որ անուանեալ իշխանը՝ որդին Պետրոսովիչին ու փորիկին առողջակալութեանց ու անպատմութեանց համար փրկուեցաւ է։ 1846 տարին կարիքի անուանի խոյ մը ամենի ... բնակեր է։ Ընտանեաց իշխանին յառաջուան կողմէ մարդոց անոր գործով կենաց վրայ քանի մը յատուկութիւններ տուաւ, որոնցմէ ան բախտախնդրին ցնորեալ բնութեան մը ակն ըլլալը յայտնեցաւ եւ միանգամայն վերջին սերեր Պերլինի մէջ անոր վրայ պատմուած անհամար պատմութեններուն սուտ ըլլալը խնդացուցաւ։ Ա՛ս ժողովրդեան մէջ պատմուած պատմութիւններուն ճնշ ըլլալը չեն միջատանէր ոչ Պերլինի եւ ոչ ալ ուրիշ լրագիրները։

Գերմանիոյ մէջ Կոլոմոնէն բուսած երեւելի դրոշ մը կայ, որուն մէջ երեւելի իշխանական անձանց համառօտ կենսագրութիւնը կը գտնուի. որոշ ամէն երկու տարի յառաջ խարկեան ուղեց ասորացուցին խմբագրութեանն ալ խարել ու առանց ատ գրքին պատուոյն վաւերութեան սահմանէ։

Ցէրխալ օրագրին խմբագրատուն 1853ին Հոկտեմբերի 13ին, Պետրոս Պէյ՝ իշխանին աստրագրութեան փարիզէն նամակ մ՝ եկաւ, որուն մէջ նոյն աստրագրող անձը Սասունց ղարինցայ, կ՚ըսէ, երբոր Կոլթայեան օրացոյցին մէջ, իմ՝ օրինաւոր վեհապետս, Հայաստանի Լեւոն իշխանին անունը չգտայ։ Եւ որովհետեւ որ գի ատ ախտոռութ պակասութիւնը 1854 տարւոյն օրացուցին մէջ լեցուի, աչխատութիւն յանձն կ՚առնեմ, հետեւեալ ձեւը հոս դնելու։

"Հայաստան։ Նորին Թագաւորական բարձրութիւնը Լեւոն Հայաստանի, իշխան Կորիկոսի, իշխան Կրասասի, իշխան Կիպանի, Դուքս Տիբոսի, Կոմս Սեմերկիայ ու Պաշտպան Հայոց հաւատքին, ծնեալ 1821ին Օգոստոսի 13ին, միչհասարկ որդի Լեւոն Ցովսէփայ, որն որ 1828ին Պարսից պատերազմին մէջ մեռաւ, ու Սրաստանի Հեղինէ իշխանուհւոյն։ Այս երիտասարդ իշխանը Լուսինեան իշխանական տան վերջին զաւակն է, ու 1846էն Հայաստանի եւ Սրաստանի ժողովուրդէն Թագաւոր կոչուեցաւ։ Այս գէնալոգիս վրայ, Նիկոդիմոս կայսրն ատ իշխանը իր հայրենիքէն տարագիր ըրաւ, ու հիմակ տարւոյն 6 ամիսը Լոնտոն ու 6 ամիսը փարիզ կը նստի"։

"Լամակը գրողը աս խօսքերէն ետքը նոյն ցնորեալ բախտախնդրին կողմէն. անգլիերէն լուսագրի մը մէջ հրատարակուած յայտարարութիւն մը կարած նամակին մէջ դրած է, ու ետքը ասանկ յետ գրութեան մը գրած է։

"Հոս դրուած աս յայտարարութիւնը, զորն որ Նորին Թագաւորական բարձրութիւնը իր հայ հպատակացը ուղղած է, ամէն անգլիերէն լրագիրներու մէջ հրատարակուած է. թէ որ Ցամկատան յառաջման ապա քրիստոնեայ ռէրութիւն ըլլար՝ անշուշտ աս երիտասարդ իշխանին անոր կայսրը կ՚ըլլար...."

Բայց Կոթայի օրացուցին խմբագրականները, աս խարէութեան Թակարդը չյանաւ եղան։

Արդէն որ աս խմբեբրայ իշխանը Հայաստան բանտարկութեան սիրո՛ղ խարբուծի, ինչու որ հան հինդ տարեան բանոի դատապարտուած ու փախած է եղեր։

ԹԱՐԳՄԱՆԱՆ

Հօրս-Նուալ-Ռուշկոնի Երգը։

Հայրուն Սուշիս Թագաւոր
Տեսաւ երազ մէկ գիշեր
Թէ արքաները բոլոր
Բերինէն մէկմեկ էն Թանձեր։

¹ Տես լրագրոյս 41 թիւը։

Ծուխ մը ատանց յաղթական
Նովյրուկը չար գին վաղեցին
Դրանիրը քաջ երազման
Որ մէկնեն զոտ հիմնացին։
Երազահանն եկեղցւ
Որ լսելով ցնծա արքան
"Եւրկինք, բնաւ., քեզ անցաւ
Ու երջանիկ կեանք մը առն,
Բայց մէկնութիւն երազին
Ցայտնի է ինծ ու մեկին,
Քու արքայիցը խմբովին
Քինէ շատ շուտ կը մեռնին։
Ա՛ս որ յնուց Հուզիչ մեծ
Ու պատրուաթեամբ խոստ հրաման
Տուաւ թէ շուտ լաւ մը ծեծ
Տան մեկնողին սպառան,
Վարդանն զինքն իր ոտնէն,
Ու շուտ ուրիշ երազհան
Փրնտռեն բերեն՝ որ իրեն
Գաղանիտուն ըլլայ քաջ Թարգման։
Նէտւ վարպետ մեկնարան
Յսեց քանին այն էրտոյն,
Տուաւ աս քաջ պատասխան.
"Լսէ Դու մեծ Արքայդ.
Երկինք երկայն կեանք շնորհէ
Քու ազգակիցդ սիրելի,
Բայց Նարձրութիւնդ անոնցմէ
Շատ շատ երկայն պիտի ապրի"։
Խալիֆը շատ կը ցնծայ.
Կրկին վրան փայլ ոսկի
Քաջ մեկնոչին իր ընծայ
Հրամանն կու տայ որ տրուի։

Ըստ ինքեան
Մեկնիչները՝ երկուքն
Միաբան
Նոյն մեկնութիւնը տուին։
Կ՚ունենան
Խօսքի ձեւն ու կերպարանք
Զանազան
Ասանկ իրենց հետեւանք։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՌՕՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1856

ՆԱՀԱՆՋ ԱՄԻՆ

Ա՛ս օրացոյցը, որն որ Պէյօղլու Ս. ժէնիգայի Մխիթարեանց զրակոզոնուսութեան սենեակն ու անոր հետ հարաբերակցութիւն ունեցող գրատուններուն քով կը ծախուի, զանազան գիրքով ու Թերթով ու զունով տպագրուած է, որոնց ամէն մէկուն գինը հետեւեալն է։

1. Պզտիկ գիրքով երկու երեսի վրայ ու Տոկոսեայ տախտակով . . . . դր. 15
2. Մ՚եծ գիրքով մէկ երեսի վրայ սեւ շրջանակով . . . . „ 20
3. Մ՚եծ գիրքով մէկ երեսի վրայ կարմիր շրջանակով. . . . . „ 30
4. Մ՚եծ գիրքով հասարակ Թղթի վրայ գունաւոր շրջանակով ու Տոկոս. տախտակով „ 40
5. Մ՚եծ գիրքով սնձակալթի (ճերմակ Թղթով) վրայ ոսկեայն ու կապոյտ . . . „ 60

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԴՐԱՄԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

1855 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ		13 (1)	14 (2)	15 (3)	16 (4)	17 (5)	19 (7)	
Ամսթերտամ 100 Հոլանտ. Ֆիո. արծ. Ֆիոր.	—		91½	—	94½	93½	93½	2 ամիս տեսնելու ետքը
Աուգսպուրգ 100 ընդհանուր Ֆիորի	„ „	—	113½	—	113½	112¼	112⅞	½ „ „ „
Ֆրանքֆորդ 300 Գուլտեն. ֆիոր.	„ „	—	116½	—	115½	—	—	2 „ „ „
Լոնտոն 1 փունտ ստեռլին.	„ „	—	11.7	—	11.6	11.2	11.—	3 „ „ „
Համպուրգ 100 մարկ արծաթ.	„ „	—	82½	—	82⅞	82½	82	2 „ „ „
Մարսիլիա 300 ֆրանք	„ „	—	—	—	—	—	—	2 „ „ „
Միլան 300 աւստրիական լիրա	„ „	—	112½	—	112½	111¾	111⅜	2 „ „ „
Փարիզ 300 ֆրանք	„ „	—	132¼	—	132½	131⅝	131	2 „ „ „
Պոլսոյ ֆիորի. սու. Մարկ 120 ֆիր.	„ „	—	112⅞	—	112½	111½	111¼	3 „ „ „
Պուքրէշ, 1 ասնակի. արծ. ֆիոր.	փարա	415	—	—	—	—	436	31 օր „ „
Պոլիս	„ „	241	—	—	—	—	243½	31 „ „ „
Աժիոյ ոսկի Արծաթ	. . .	18	18½	—	18½	18¾	18⅛	
(aggio) Արծաթ	. . .	14	14	—	13½	13½	13½	

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՆՔԻՆ ՏՊԱՐԱՆԸ ԱՒՍՏՐԻԱ ՎԻԵՆՆԱ